

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

1 |
בס"ד | גיליון 37
גיליון מורחב
מטות-מסעי התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה - סיפור מגדולי ישראל

היה רץ אחר תאוות העולם הזה, תיקונו שירוצו אחר צדיקים

במדבר ל"ג א', ג': "אלה מסעי בני ישראל...". "ויסעו"

בעיצומה של אחת הנסיעות, שערך רבי אלימלך מליעז'נסק זיע"א בצוותא עם סגל נבחר מתלמידיו, הבחינו הנוסעים באדם הרץ אחרי העגלה ומתאמץ להשיגה. ובעוד התלמידים מסתפקים בינם לבין עצמם, האם הבחין גם הרבי בכך, והאם צריך להסב את דעתו הקדושה לכך, אם לאו, נענה רבי אלימלך והורה לעגלון לזרז את הסוסים ולהגביר את מהירות הנסיעה. דבר, שמעולם לא נהג להתערב בו ולחוות את דעתו. מעתה, כבר נהיר היה לתלמידים, כי דבר האיש הרץ בעקבות העגלה אינו נסתר מעיני הרבי, וכי יש קשר בינו לבין ההוראה להגביר את מהירות הנסיעה.

אך עם הגברת מהירות הנסיעה, הגביר גם האיש את מהירות ריצתו ורץ כצבי בעקבות העגלה המתרחקת. אבל הרבי, כמו לא שת לבו לזאת, הותיר את הוראתו בדבר הגברת מהירות הנסיעה בעינה. מרגע לרגע צברה העגלה מהירות נוספת, הסוסים דהרו ודאו כנשרים, ולעיני התלמידים הצופים אחור מעל העגלה נתגלה מחזה יוצא מגדר הטבע: האיש רץ בעקבות העגלה בכוחות על אנושיים, כשהוא מדביק כמעט במהירות את העגלה הפורחת. אך אל העגלה לא הגיע. לאחר רגעים ארוכים של ריצה על טבעית זו, אפסו כוחותיו של האיש והוא כרע תחתיו ונפל על האדמה. אך גם עתה לא הורה הרבי לעצור, ובתוך רגע קט נעלם האיש מעיני הנוסעים, כשהוא נותר מאחור.

בהגיעם אל המלון, לא יכלו התלמידים להתאפק, וחילו את פני הרבי להסביר להם את פשר המהירות בה נמלטו מפני האיש אשר כה ביקש להשיגם. נענה הרבי וגילה להם לאמור: "אותו האדם אשר ראיתם, לא מבני העולם הזה היה, וזה לו כעשר שנים ששבק חיים לכל חי. בימי חייו, היה הלה תלמיד חכם בראשיתו, אך החמיץ באחריתו ויצא לתרבות רעה. כאשר דנו את דינו לפני בית הדין של מעלה, נמצא חייב מעיקר הדין לשוב ולרדת בגלגול נוסף לעולם הזה. אולם, מסיבות שונות, המירו לו את עונש הגלגול בתעייה במשך עשר שנים בעולם התווה. מני אז, נעה ונדה נשמתו בעולם, מלובשת בגוף דמויני בלבד, כשאף לו עצמו נראה כי הינו חי, מדי פעם, מזדמן לו לפגוש בעגלה שאחד מצדיקי הדור נוסע בתוכה, ואז, רץ הוא אחריה בכל כוחותיו, כשנשמתו מפרנסת להשיג את הצדיק כדי לבקש מלפניו כי יפעל לתיקונה. ובאמת, תיקונו הוא בכך, שאינו מצליח להשיג את הצדיק ונותר עקב כך בעגמת נפש מרובה.

היום, מלאו עשר שנים לריצו עונשו הקשה, ועל כן היתה ריצתו היום אחרי עגלתנו עד למעלה מכוחות אנוש. הפעם, מלבד עגמת הנפש שהיתה לו, נפל גם ארצה באפיסת כוחות, כביכול, ובכך הושלמה סאתו לבוא אל תיקונו השלם. עתה - סיים רבי אלימלך ואמר - "הבה נשתה 'לחיים' לעלייתה של אותה נשמה!"...

(ספר "צנתרות הזהב")

העוברת בנדרים ושבועות, מתגלגלת בגויה, שאין לה לא נדר ולא שבועה

במדבר ל' ג': "איש פי ידר נדר לה' או השבע שבעה לאסור אסור על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה".

"העוברת בנדרים ושבועות, שורש הדין והיא האם, וענף הדין והוא הבת, לוקחים נקמתה ומוליכים אותה לעשות רצונה בהיתר, ומתגלגלת בגויה, שאין לה לא נדר ולא שבועה".

(מדרש תלפיות ענף "גלגול" ע"פ ספר קנה)

הכהן הגדול נענש ומת בשנה שהיה בה רצח בשגגה משום שהיה יכול למונעו ע"י תפילתו

במדבר ל"ה כ"ה: "והצילו העדה את הרצח מיד גאל הדם והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה וישב בה עד מות הפהן הגדל אשר משח אותו בשמן הקדש".

"וישזבון כנשתא ית קטוליא מן יד תבע אדמא ויתובון יתיה כנשתא לקרניא דקלטיה דאפד לתמן ויתייב בה עד זמן דימות כהנא רבא דרבי יתיה סגיא במשח רבותא, ומטול דלא צלי ביומא דכפורי בקודש קודשין על תלת עבירן קשין דלא יתקלון עמא בית ישראל בפולחנא נוכראה ובגילוי עריותא ובשדיות אדם זכיא והנה בידיה לבטלותהון בצלותיה ולא צלי מטול כן אתקנס לממת בשתא ההוא".

תרגום: ויצילו העדה את ההורג מן יד התובע הדם [הגואל] וישיבו אותו העדה לערים שקלטו שנס לשם וישב בה עד זמן שימות הכהן הגדול שמשח אותו הגדול בשמן המשחה, ובשביל שלא התפלל ביום של כיפורים בקודש הקודשים על שלוש עבירות קשות שלא יכשלו עם בית ישראל בעבודה זרה ובגילוי עריות ובשפיכות דם זכאי [נקי], והיה בידי לבטלם בתפילתו ולא התפלל, בשביל כן נענש למות בשנה ההיא.

(תרגום יונתן בן עוזיאל)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

2

בס"ד | גיליון 37
גיליון מורחב
מטות-מסעי התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

רצח כנגד רצח

במדבר ל"ה ז': "ומצא אתו גאל הדם מחויץ לגבול עיר מקלטו ורצח גאל הדם את הרצח אין לו דם".

ורצח גואל הדם את הרוצח: "... אלא הוא עונש מדה כנגד מדה, הוא לא נזהר ורצחו שלא כדין, לכן גם עליו להזהר מגואל הדם ואם לא נזהר התירה התורה גם כן להרגו שלא כדין...".

(טעמא דקרא עמוד קל"ד)

הרוצח נרצח כאופן רציחתו

במדבר ל"ה ל"ג: "ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ ולא יכפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו".

"ודע שאם הרוצח הוא יהודי וחזר בו ועשה תשובה אז הזמין לו הקב"ה מי שיהרגהו ובזה יכופר לו עוון, ואין לו תקנה אלא בזה, שנאמר: 'ולארץ לא יכופר', וגו' כי אם בדם שופכו", אבל הרציחה שירצח בה הרוצח כפי גודל התשובה, כך יהיה רציחתו, כלומר, או יהיה נרצח על ידי בני אדם, או הוא בעצמו יפול על החרב.

וזהו סוד שתראה כמה אנשים שנחתכים חיתוך קטן על ידי חרב או סכין במתכוין או שלא במתכוין ומתים, ובשביל זה אי אפשר שימות מיתה פתאומית איזה מיתה שאינה טבעית וזה בא לו בשביל רציחה שרצח.

ואם הרוצח עשה תשובה וימות מיתה טבעית, דע כי מוכרח הוא שיבוא בגלגול למות מיתה רציחה, אך התשובה כתריס להגן מן הפורענות".

(מדרש תלפיות ענף "הריגה")

עונש הנודר ולא מקיים

במדבר ל' ג': "איש פי ידור נדר לה, או השבע שבעה לאסור אסר על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה".

"והעובר על מצוה זו במזיד ולא עשה תשובה, אמרו קצת המקובלים האחרונים כי סופו להתגלגל באשה נדרנית, זהו שכתוב איש כי ידור נדר לה' וגו' וסמך ליה ואשה כי תדור נדר לה' וגו', ויצטרכו אביה ובעלה להפיר נדריה מדה כנגד מדה, ולזה נתכוונו רבותינו זכרונם לברכה (כתובות דף עג): שאמרו: אי אפשר באשה נדרנית, כי כבר היתה זכר ונחלף לנקבה.

ועוד אמרו (שבת דף לב): בעוון נדרים אשתו של אדם מתה שנאמר (משלי כ"ב כ"ז): אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתך, ואם הוא חטא אשתו מה חטאה, אלא ודאי רמז לשני דברים, כי הוא לקח האם מעל הבנים, ולפיכך אשתו ובניו מתים. ועוד שאשתו אפשר שהיה זכר נדרן ולא קיים, ועכשיו נזדווג עם נדרן ואינו דין שיתקיימו שניהם כאחד, ידחה הראשון מפני השני, ואם קבלה נקבל".

(ריקאנטי)

רצה זכרון עולם ע"י מבני עץ ואבן – נשכח שם עירו

במדבר ל"ב מ"ב: "ונבח הלך וילכד את קנת ואת בנתיה ויקרא לה נבח בשמו".

ויקרא לה, "לה" בלא מפיך. ועל כך העירו במדרש רבה (לרות ב' י"ד) "מלמד שלא עמד לה אותו השם". הוה אומר: נובח ביקש להנציח את עצמו בשם העיר ובנותיה, אך שם העיר לא נתקיים ונובח לא השיג את מבוקשו. ושמה יש בכך משום גערה קלה בנובח, הוא ביקש להציב לעצמו מזכרת עד במבנים של עץ ואבן, אולם לא זו דרכו של יהודי אמיתי המבקש להנציח את עצמו על ידי אדמות, כי רק בעלילות גדולות של הרוח, בנאמנות מוסרית לחובה ובתוכן הכללי של חיים אציליים - רק באלה ייזכר שמו לדורות, ולכן נשכח שמה של עירו. והיינו, שנובח רצה שיזכר שמו לעולם ע"י מבני עץ ואבן במקום שיזכר שמו ע"י מצוות ומעשים טובים, ולכן נשכח שם עירו ולא נודעו מבני העץ ואבן שבה.

(רש"י הירש)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.ג).

3

בס"ד | גיליון 37

גיליון מורחב

מטות-מסעי התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדה כנגד מדה בדף היומי

כנגד הכיסוי שישראל מכסין עונותיהם ממנו ית' בענן הקטורת, משלם להם ה' תיכף בסוכות לכסותם מזרם וממטר ומעונש הגיהנום

סוכה דף ב: "ורבא אמר: מהכא, 'בסוכות תשבו שבעת ימים'."

בש"ע (א"ח ס' תרכ"ה סעיף א'): "... ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור, דמצוה הבאה לידו אל יחמיצנה".

"ומצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יום כפור. נ"ב, הנה מה דסמך זה אל הקודם נראה דזה שייך לזה, דהנה יש (בירושלמי בפ"ק דיומא, שיר השירים רבה א' ס"א) וכיסה ענן הקטורת (ויקרא ט"ז ג), כיסוי זה אינו יודע מה הוא, כשהוא אומר (תהלים פ"ה ג) כסית כל חטאתם סלה, היינו כיסוי עון.

ולפי זה הנה כל מה שישראל עושין להקב"ה משלם להם כנגדן, כמו שכתוב בש"ס (בבא מציעא דף פו:): ומדרש וירא (בראשית רבה פרשה מ"ח י') וילקוט (שמעוני, ריש הפרשה ד"ה רבי אליעזר), כן הכא נמי הוא יתברך הבט אל עמל לא אוכל, דמכל מקום שלא ברצונו יתברך להיות סובל עוונות בית ישראל. אך ביום הכיפורים שישראל עושין תשובה, אז מכסין עוונם ממנו יתברך ומשליך אותם במצולות. ולכך נאמר: 'וכיסה ענן הקטורת את הכפורת', שישראל מכסין עונותיהם ממנו יתברך, ולכך כנגד כיסוי זה שישראל מכסין לפניו יתברך בענן הקטורת, משלם להם הקב"ה תיכף בסוכות, לכסות אותם מזרם וממטר ומעונש הגיהנום.

ולכך ראוי לעשות הסוכה תיכף אחר יום הכיפורים, כי זה נמשך מזה, ולכך כיון דהסוכה לרמז על ענני כבוד להגן משרב ושמש שהגן עליהם הוא יתברך, לכך שייך לעשותו אחרי יום הכיפורים, כי זה נמשך מיום הכיפורים מדה כנגד מדה, ואתי שפיר, וד"ק היטב".

(חכמת שלמה, ש"ע א"ח תרכ"ה סעיף א')

השוגג נענש כפי מדרגת שגגתו

עד מות הכהן הגדול: "כבר ביאר שהגלות היא על השוגג, ובהיות מיני השגגות בלתי שוות כי מהם קרובות לאונס ומהן קרובות אל המזיד, נתן לגלות זמן בלתי שווה בכל השוגגים, כי מהם שתהיה שגגתו מעט קודם מיתת הכהן ומהן שימות הרוצח בגלות קודם שימות הכהן, וזה במשפט הא-ל יתברך היודע ועד, שיענש את השוגג כפי מדרגת שגגתו, כאמרו והאלקים אנה לידו (שמות כ"א י"ג)".

ובנזר הקודש (לבראשית רבה כ"ב ט'): "נ"ל לפרש ע"פ מ"ש כמה מקובלים ומכללם השל"ה ס"פ מסעי שאדם הנהרג קשה לנפשו להסתלק מן עולם הזה לעלות למעלה, לפי שנפסד מבנין גופו קודם בא עתו וזמנו ועדיין לא נשלם חוקו בעולם הזה, על כן לא מצאה נפשו מנוח והיא משוטטת בעולם. ולכן אף הרוצח בשגגה חייב גלות שהוא מדה כנגד מדה, לפי שנתגלגל חובה על ידו שגרם ג"כ גלות לנפש ההרוג, לכן גם הוא גולה לעיר מקלט וישב שם עד מות כהן גדול שהוא נאחז בחסד עליון, ובעלות נפשו למעלה נאחזים בה כמה נפשות שאינם מתוקנים ועולים עמה בחסד עליון, ואז גם נפש ההרוג הוא בתוך הבאים אל מנוחה העליונה, ומאז גם הרוצח בשגגה נפטר מגלותו.

(ספורנו)

אש טומאה הביאה לשריפת המקדש ומהו תיקונה

במדבר ל"א כ"ג: "כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּאֵשׁ וְטָהַר אֶף בְּמֵי נֹדֶה יִתְחַטָּא וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבֹא בְּאֵשׁ תַּעֲבִירוּ בְּמֵי־קָדֹשׁ."

"עוד י"ל בפירוש 'כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש' שמרומז על ביהמ"ק, עליו נאמר (בתפילת נחם לתשעה באב) באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה, כי שריפת ביהמ"ק היתה כיון שהכניסו את אש הקדושה באש של טומאה, ומדה כנגד מדה, באש הצתה, נשרף ביהמ"ק. ובאש אתה עתיד לבנותה, שהתיקון המביא לבנין בבבהמ"ק הוא ע"י שיהודי מכניס את כח האש בקדושה, שמוסר את עצמו לגמרי להש"ת".

(נתיבות שלום פרשת מטות עמוד ע"ג)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.א). "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.א)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

ככל היוצא מפיו יעשה

במדבר ל' ג': "איש כי ידר נדר לה' או השבע שבועה לאסור אסור על נפשו לא יחל דברו ככל היצא מפיו יעשה".

"... והנה מדה כנגד מדה, כי בתפילה הוא שואל בדיבור שיעשה לו הקב"ה כך וכך, ואומר לו (הקב"ה): תקיים אתה במעשה מה שנדרת – גם אני אעשה ואקיים שאלת פיה התלוי בדיבור...".

(ראשית חכמה פרק י"ד)

"ככל היוצא מפיו יעשה" - הכל תלוי באדם עצמו, כי כאשר מוציא הוא מפיו דברי קדושה, נברא מיד מלאך מליץ טוב, וחלילה בהיפוכו נברא מקטרג, כך שכל היוצא מפיו – כך תהיה עשיית הקב"ה – "יעשה".

(דמשק אליעזר)

"אחד היה חולה עד מוות והיה אחד מתלוצץ אל תקנה לי החולי שלך תן לי כך וכך, אל: אתן לך. מיד עמד החולה וזה חלה ומת" (והרב החיד"א זיע"א כתב בהגהות ברית עולם, שם, דגם בזמנו היה מעשה כזה).

(ספר חסידים סימן תמ"ה)

יהושע עיכב המלחמה בכדי להאריך ימיו ולכן נתקצרו שנותיו

במדבר ל"א ב': "נקם נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר תאסף אל עמ"ך".
 כתיב ביהושע: 'כאשר הייתי עם משה אהיה עמך' (יהושע א' ה') והיה צריך יהושע לחיות ק"כ שנה כמשה רבינו, ולמה נתקצרו עשר שנים? שבשעה שאמר ליה הקב"ה למשה, נקום נקמת בני ישראל וגו', אע"פ שנתבשר בשורות מוות, לא אמר (משה) מחר אני מת, מה יועיל לי שאנקם במדין, אלא נזדרז לכל אותו ענין, שנאמר (במדבר ל"א ו'): 'וישלח אותם משה'. אבל יהושע לא עשה כן, כשבא להילחם עם ל"א מלכים, אמר: אם אני הורגם, מיד אני מת, כשם שאירע למשה רבינו. מה עשה? התחיל באחד ומעכב במלחמתו, שנאמר (יהושע י"א י"ח): 'ימים רבים עשה יהושע את כל המלכים האלה מלחמה', אל הקב"ה: וכך עשית? הריני מקצר שנותיך עשר שנים, אמר דוד (משלי י"ט כ"א) 'רבות מחשבות בלב איש וגו'".

(מדרש תנחומא פרשת מטות סימן ד')

החנפת הארץ – על חנופת האדם

במדבר ל"ה ל"ג: "ולא תחניפו את הארץ אשר אתם בה כי הדם הוא יחניף את הארץ ולא תאריך לא יקפר לדם אשר שפך בה כי אם בדם שפכו".
 "לא תחניפו את הארץ, ולא תחניפו את הארץ אל תגרמו לארץ שתהא מחנפת לכם".

(ספרי במדבר פסקא קס"א)

לפי שראה מעשה מדינית ולא קנא לשם לכך ניתלו חייו בנקמת מדינים

אחר תאסף: "לפי שראה מעשה מדינית ולא קנא, לשם לכך ניתלו חייו בנקמת מדינים (ילקו"ש ח"א רמז תשפ"ה)".

(בעל הטורים, במדבר ל"א ב')

גלגול באבן (הדוממת) כנגד חטאי הפה

במדבר ל"א ח': "ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אי ואת רגס ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדין ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב".

"... נתגלגל הטוב המועט שהיה בבלעם ונתן בנבל הכרמלי... ולפי שבלעם היה כחו בפיו ע"י שהיה מקלל לכן כשהרגו פינחס נתגלגל באבן דומם... וכאשר נבל אחז דרכו ופגם בדיבור בלשון הרע שאמר על דוד המלך ע"ה, באומרו מי דוד ומי בן ישי וכו' ואדרבה חזר וקלקל את אשר עוותו מתחילה ולא די שלא תיקן אלא שקלקל, לכן כתיב בו והוא היה לאבן...".

(שער הגלגולים הקדמה כ"ט)

ישראל והאומות מחליפים אומנותם בזמן בלעם

במדבר ל"א ח': "ואת מלכי מדין הרגו על חלליהם את אי ואת רגס ואת צור ואת חור ואת רבע חמשת מלכי מדין ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב".

בחרב: "הוא בא על ישראל, והחליף אומנתו באומנותם, שאין נושעים אלא בפיהם ע"י תפלה ובקשה. ובא הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות, שבאין בחרב, שנאמר (בראשית כ"ז מ'): ועל חרבך תחיה".

(רש"י)

מרגליות

מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

הרוצח - ירצח

במדבר ל"ה ט"ז: "וְאִם בְּכָלִי בְרָזַל הִכְהוּ וַיָּמַת רֹצֵחַ הוּא מוֹת יוֹמַת הַרְצָח".

"... ועוד, למה אמר יד בעץ ובאבן. אלא הענין הוא כך, שראובן שהרג את שמעון, אינה ה' אותו לידו לפי שהיה שמעון חייב מיתה ממקום אחר, ואינה אותו ליד ראובן לפי שמגלגלים חובה ע"י חייב, ובאו שניהם בגלגול, וקם שמעון וגבה חובו מראובן שהמיתו, וראובן היה שליח ההשגחה, שהיה שמעון חייב מיתה, א"כ יומת שמעון על שהמית לראובן, וראובן חוזר וגובה חובו משמעון שהוא היה שליח כמ"ש לעיל, א"כ נמצא כל אחד מת ב' מיתות, זהו רוצח הוא מות יומת, מות יומת הרוצח, ב' מיתות לראובן שהוא רוצח, וב' מיתות לשמעון שהוא רוצח, וכל אחד מהם הוא רוצח ונרצח, לזה רצח כתיב חסר.

ופירוש הפסוק כך הוא, ואם בכלי ברזל הכהו, אתה רואה ששמעון הרג את ראובן, וקודם ראובן הרגו, זהו הכהו, כבר הכהו מקודם, ולזה קרא ההריגה הכאה לפי שחזר ובא אינה אלא הכאה, וזה מות יומת הרוצח שהוא ראובן שהוא רצח קודם, יומת שמעון, וחוזר ראובן וגובה חובו משמעון שהיה שליח ההשגחה, א"כ מות יומת הרוצח, לפי שכל אחד הוא רוצח ונרצח, א"כ רוצח הוא מות יומת, רוצח וקרי רצח, שקודם שירצח רצח, מות יומת הרוצח, שחוזר וגובה חובו, שהוא היה שליח כמ"ש.

וזהו שאמרה המשנה (אבות ב' ו') אף הוא ראה גלגולת אחת, ר"ל אחד שהרג ובא בגלגול, אמר לה על דאטפת אטפוך, את הרגת לפיכך נהרגת, וסוף מטיפיך יטופון, שג"כ יהרגו, וכל אחד ימות ב' מיתות. אחת על עוונו שהיה חייב מיתה, ואחת על שהרג את הנפש. וזהו אומרו גואל הדם הוא ימית את הרוצח בפגעו בו".

(שפתי כהן)

מדוע הרוצח בשוגג גולה לעיר מקלט

במדבר ל"ה י"א: "וְהִקְרִיתֶם לָכֶם עָרִים עָרֵי מִקְלַט תִּהְיֶינָה לָכֶם וְנָס שָׁמָּה רֹצֵחַ מִכָּה נֶפֶשׁ בְּשִׁגְגָה".

פירוש: כתב בספר החינוך (מצוה ת"י): "... משורשי המצוה, לפי שעון הרציחה חמור עד מאד שבה השחתת העולם, עד שאמרו זכרונם לברכה, שההורג נפש מזיד אפילו עשה כל המצוות אינו ניצול מן הדין, שנאמר (משלי כ"ח י"ז): 'אדם עשוק בדם נפש עד בור ינוס', ולא ימלט, ולכן ראוי למי שהרג אפילו שוגג מכיוון שבאת תקלה גדולה כזו על ידו, שיצטער עליה צער גלות ששקול כמעט כצער מיתה שנפרד האדם מאוהביו ומארץ מולדתו ושוכן כל ימיו עם זרים". והיינו, שעל שגרם למוות, יצטער צער שקול כמיתה.

עוד יש לבאר בטעם הדבר שהרוצח בשוגג גולה לעיר מקלט, שהרוצח גרם שמעונו לא יוכל עוד הנרצח לצאת ולבוא ברגליו כרצונו, אלא יהיה מונח במקום אחד (קברו), על כן שמנע מהנרצח להשתמש ברגליו כרצונו, יגלה הוא ברגליו בעל כרחו לעיר המקלט, ועל שגרם לנרצח להיות קבוע במקום אחד שממנו לא יצא, מעתה יהיה הרוצח קבוע במקום אחד (עיר המקלט) ומשם לא יצא...

עוד י"ל, דהרוצח הוציא את הנרצח ממקומו (מן העוה"ז), ולכן יגלה הוא חוץ למקומו (וילך לעיר המקלט).

ובזה יש לבאר מה דאיתא בכוונת האר"י (דף מח:): דע כי כל זרעו של הבל נתחייבו מיתה, ולכן הרגו קין הבל. ואמנם משה הרג למצרי קודם זמנו, וחטא בזה ונתחייב גלות, וזהו (שמות כ"א י"ג): 'ושמתי לך מקום אשר ינוס שמ"ה', אותיות מש"ה. היינו, דמשה הוציאו ממקומו, עתה יגלה הוא ממקומו.

מדוע נעשה בן בנו של משה רבינו כהן לפסילים

במדבר ל"ב י"ד: "וְהִנֵּה קָמְתֶם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבּוּת אֲנָשִׁים חֲטָאִים לְקַפּוֹת עוֹד עַל חֲרוֹן אַף ה' אֵל יִשְׂרָאֵל".

"... לפי שאמר משה רבינו ע"ה על ראובן וגד: "תרבות אנשים חטאים", לכן בן בנו נעשה כהן לפסילים (פסל מיכה), ואע"פ שלשם שמים יכעוס, הכל צריך מדה טובה בכל דרכיו של אדם...".

(ראשית חכמה שער הענוה פרק ה')

לפי העונש אשר ימצא אתכם תדעו מהי חטאתכם

במדבר ל"ב כ"ג: "וְאִם לֹא תַעֲשׂוּן כֵּן הִנֵּה חֲטָאתֶם לַה' וַדַּעוּ חֲטָאתְכֶם אֲשֶׁר תִּמְצְאוּ אֹתְכֶם".

בפסוק זה רמז לענין מדה כנגד מדה, "ודעו חטאתכם" - איך תדעו מהי חטאתכם, באיזו עבירה נכשלתם? לפי "אשר תמצאו אתכם", לפי העונש אשר ימצא אתכם, כי העונש בא בהתאם לחטא, מדה כנגד מדה, וממילא הוא מעיד על החטא.

(גבעת שאול)

מרגליות מדה כנגד מדה

"שכל מידותיו של הקב"ה - מדה כנגד מדה" (סנהדרין דף צ.) "במדה שאדם מודד - בה מודדין לו" (סוטה דף ח.)

6

בס"ד | גיליון 37

גיליון מורחב

מטות-מסעי התשפ"א

בפרשה ובדף היומי מתוך סדרת רב המכר "מדה כנגד מדה" בתנ"ך ובדברי חז"ל

מדוע גולה הרוצח בשגגה לעיר מקלט

במדבר ל"ה י"א: "והקריטם לכם ערים ערי מקלט תהיינה לכם ונס שמה רצח מכה נפש בשגגה".

יש בגלות בחינת מדה כנגד מדה. שהרי הוא גרם שנפש הנהרג תינתק ממקומו בעולם הזה, ולכן יגלה וינתק גם הוא ממקומו הקבוע. ועוד יש בזה לימוד ותיקון לחטאו, כי מה גרם לו לזלזל בחיי חברו, ודאי שהיה טרוד יותר מדי בעסקי עצמו וצרכיו הגשמיים, לכן מגלים אותו ממקומו ומנתקים אותו מעירו ומעסקיו, ועליו ללמוד מזה למעט את דביקותו הנפשית לגשמיות שהיא שגרמה לקלקלו.

... בספרים הקדושים מבואר שנפש הנרצח אינה מוצאת מנוחה והיא בבחינת נע ונד, אשר על כן, גם הרוצח צריך לנוע ולגלות ממקומו".

(מכתב מאליהו חלק ד' עמוד 170)

...

והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה להם

במדבר ל"ג ה"ה-ו: "ואם לא תורישו את ישבני הארץ מפניכם והיה אשר תותירו מהם לשכים בעיניכם ולצנינים בצדיכם וצרו אתכם על הארץ אשר אתם יושבים בה: והיה כאשר דמיתי לעשות להם אעשה להם".

מדוע גלו בני גד ובני ראובן ראשונים

במדבר ל"ב כ"ב: "ונכבשה הארץ לפני ה' ואחר תשביו והייתם נקיים מה' ומישראל והייתה הארץ הזאת לכם לאחזה לפני ה'".
... ודע בני ותלמידי שי' כי כל מי הייתי מצטער על המקרא הזה והייתם נקיים מה' ומישראל, וב' חובות אלו נקיות מה' יתב' והנקיות מישראל עמו, הם שני רוכבים צמדים על גבנו, ויותר אפשרי לצאת ידי החוב הראשון, היינו ידי שמים, יותר הרבה ויותר, מלצאת ידי הבריות, כי הם חושבים מחשבות זרות ונושאים ונותנים מוזרים בלבנה, ועונשו יותר קשה מאד עד לאין מספר ממי שאינו יוצא ידי שמים ח"ו, והוא מש"ס סוף פרק י"ח, בענין חילול ה' דאין לו כפרה כלל ר"ל, ושיעור חילול ה' כגון רב דשקיל בשרא ולא יהיב דמי לאלתר. ובער"ה שכיח בדברי הבריות למדן כזה, יעשה דבר זה והוא שגור בפייהם ואפילו על חשד סברא בעלמא, והשתא אי נמי היה אותו הלמדן עושה כשורה ויצא ידי שמים בכל יכולתו בחיק האפשרי, אלא שלא נזהר עד שטעו בו אלו שותי שכר, ועשאוהו מנגינותם הרי הוא כבר נלכד במצודתם, על זה ידו כל הדווים והכתוב צווח 'הרכבת אנוש לראשנו'.

ואני הרהרתי כמה פעמים אם אפשר שקיים אדם בעולם מקרא זה על מתכונתו, ואולי על זה כיל שלמה המלך ע"ה 'אין אדם צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא', רצונו לומר שאפילו בעשייתו כל טוב, אי אפשר שלא יחטא עכ"פ באופן השני הנ"ל ביציאת ידי הבריות. ואינני כדי להזכיר אבותינו הקדושים מ"מ תורה היא, וחוכך אני בבני גד וראובן אשר עליהם נאמר מקרא זה 'והייתם נקיים' ועפ"י עצת משה רבינו ע"ה, שהיה על פי ה' עשו את שלהם לנקות עצמן, והוא במה שיצאו חלוצ' ד שנים לפני צבא המלחמה, ומ"מ לא יצאו ידי חובה המקרא הזה בשלימות, כי לא על חנינם גלו ראשונה לפני כל השבטים, וקראו חז"ל עליהם מקרא הזה 'נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך' עיין ברבה פ' מטות (וז"ל המדרש במדבר רבה פרשה כ"ב ט'): "אמר להם הקב"ה [לבני גד ובני ראובן]: אתם חיבתם את מקניכם יותר מן הנפשות, חייכם אין בו ברכה, עליהם נאמר: 'נחלה מבוהלת בראשונה ואחריתה לא תבורך'".

(שר"ת חתם סופר חלק ו' ליקוטים סימן נ"ט)

...

ראובן וגד הרחיקו עצמן מן הגזל, לכך נתן להם ה' נחלתם במקום שאין בו גזל

במדבר ל"ב א': "וימקנה רב ה'ה לבני ראובן ולבני גד עצום מאד ויראו את ארץ יעזר ואת ארץ גלעד והנה המקום מקום מקנה".

"ורבנן אמרי זה שיפוטו של גזל תדע שהוא כן שהרי דורות הראשונים על ידי שהיו עסוקין ושטופין בגזל המד"א (איוב כ"ד ב'): גבולות ישיגו עדר גזלו וירעו, ראה כי נמחו במים מן העולם, אבל שבט ראובן וגד שהרחיקו עצמן מן הגזל, לפיכך נתן להם הקב"ה נחלתם במקום שאין בו גזל, שנאמר (במדבר ל"ב א'): 'והנה המקום מקום מקנה' וגו'".

(קהלת רבה א' י"ג)

לרפואה שלמה: בן ציון בן חיה

הנצחות, הקדשות ופרטים על הספרים 054-251-0336 קו אמריקאי: 646-340-5403

דוא"ל ap@torah24-7.com אתר <https://torah24-7.com/SEFORIM-HEBREW/>